

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות לחשה חיצונית ואקטואליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת מטות מסעי שנת תשפ"ה

גיליון מספר: 485

1. אדם שקיבל שבת מוקדם האם יכול לבטל קבלת השבת המוקדמת? הוכח מפרשת השבוע!
2. האם אדם חייב לעמוד בדיבורו אף כשאומר "בלי נדר"?
3. האם הנודר ואינו משלם נקרא רוצח? הוכח מפרשת השבוע!
4. המתפלל בחו"ל היכן מתקבלת התפילה שלו הכי הרבה?
5. האם ראוי לאדם לקרוא את שמו על ספר שחיבר? הוכח מפרשת השבוע!
6. היכן ולמה היו קוברים יהודים בעבר בחוף הים?
7. אדם שדרס בתאונת דרכים והרג בשוגג האם יש ענין שילך לגור בעיר אחרת? הוכח מפרשת השבוע!
8. על מי מוטלת מצוה זו של הפרשת ערי המקלט?
9. כיצד יוסף נקבר בשכם והרי אסור לקבור בעיר מקלט?
10. האם מותר לגואל הדם להרוג רוצח במזיד לפני שנגמר דינו בבית דין?
11. מדוע הכהן גדול בעצמו לא מספק מזון לרוצחים אלא רק האמא של הכהן הגדול?
12. כמה רוצחים בשגגה היו במשך מסע בני ישראל במדבר? הוכח מפרשת השבוע!
13. האם ניתן לפסוק הלכה על סמך תשובה מאליהו הנביא או באמצעות חלום? הוכח מפרשת השבוע!

עלון זה יוצא לאור בס"ד ע"י בית המדרש "בית - יוסף"
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

ניתן לקבל את העלון מידי שבוע: בהודעה ליוצא: 052-8144488 או בהודעה למייל: beitmidrash2@gmail.com

1. אדם שקיבל שבת מוקדם האם יכול לבטל קבלת השבת המוקדמת? הוכח מפרשת השבוע!

קבלה גמורה ורוצה לעקרה ע"י התרה. ולפי"ז אין למנות את הטי"ז בכלל הסוברים שניתן לעקור קבלת שבת. החת"ס (בהגהות לשו"ע סימן כ"ג) וכן בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סימן כ"ג) וכן רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו שו"ת תורה לשמה (סימן קי"ז) וכן באמרי בינה (שבת סימן י"ז) ועוד רבים מן הפוסקים שכתבו שניתן להישאל על קבלת שבת. ומאידך גיסא מצינו שפוסקים רבים שחלקו על כך מכל וכל, ויעויין בערוך השולחן (סימן רס"ג סכ"ח) שכתב ע"ד הלבוש ז"ל ודברים תמוהים הם דכיון דקי"ז דלרוב הפוסקים תוספת שבת דאורייתא ואין שיעור להתוספת א"כ זה שעשה תוספת מרובה הלא דין התורה הוא ולא ראיתי דבר זה בשום פוסק ולכן אין לסמוך על זה למעשה. ואפשר לחלק בין התוספת המחויבת מדאורייתא, שהיא זמן מה קודם השקיעה, לבין תוספת מרובה, שאינה אלא משום נדר. וע"ע ברעק"א (בהגהות לשו"ע סימן רנ"ג על המג"א ס"ק כ"ו) שכתב דמדברי המרדכי משמע שלא מהני להפקיע קבלת השבת. וכ"כ בחמד משה (סימן ת"ר ד"ה ומה שדימה) וכן כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספרו שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן ל"ח) וכן הגרש"ז אורבאך זצ"ל בספרו שו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן י"ט סק"ג).

והנה גם אם ננקוט למעשה כמו הנך הפוסקים הסוברים שלא מועיל שאלה על קבלת שבת, מ"מ כ"ז ביחס לנידון האם יוכל לסמוך על ההתרה כדי לעשות אחר ההתרה מלאכות האסורות, אבל כאן שהנידון הוא רק להקל בדיעבד את חטאו שלא יחשב כעובר עבירה בכך שעשה מלאכה האסורה הרי יש סברא להמליץ לו לעשות התרת נדרים.

ואולם עדיין יש לדון לפי השיטות שסוברים שמהני התרה על קבלת השבת, האם מדובר רק באופן שקיבל ע"ע שבת "בדברים" בלבד, או דילמא, במקום שקיבל ע"ע שבת "במעשה" כהדלקת נרות שבת וקידוש, שאולי לא יועיל התרה על כך, כשם שמצינו לענין תרומה, דאחר שהפריש מהני שאלה על החלת התרומה. אך אחר שמסר הפירות ליד הכהן, לא ניתן להפקיע ההפרשה, דהוי כמעשה.

ואכן הגר"ש קלוגר בספר החיים (סימן ת"ר) העלה דמהני שאלה רק כשהקבלה נעשית בדיבור בלבד, אבל במקום שהקבלה נעשית ע"י מעשה, כהדלקת הנר, לא מהני שאלה כהא דמצינו לגבי הקדש, שכשבא ליד הגזבר לא מועיל שאלה בזה. וכעין זה כתב הכף החיים (סימן רס"א ס"ק כ"ב) דקבלה ע"י תפילה לא מעבד התרה.

ואמנם מדבריו של רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו שו"ת תורה לשמה (סימן קי"ז) משמע שמועיל אפילו אם עשה מעשה, שעסק שם בשאלה באדם ששכח לשלם שכר שכיר בזמנו בערב שבת ונסע לעיר אחרת לשבות בה את השבת וקיבל ע"ע שבת מבעוד היום גדול, וזכר בכך אחר שהתפלל ערבית ויכול לקחת סוס מהיר ולבוא אצל השכיר ולשלם שכרו, יכול להתיר קבלת השבת ע"י שלושה שעדיין לא קיבלו השבת וללכת אצל השכיר. והנה אותו אדם כבר התפלל ערבית של שבת דהיינו שעשה מעשה וגם קידש השבת בתפילה ובכ"ז המליץ התורה לשמה להתיר את קבלת השבת. וכן משמע מדברי השואל ומשיב (שם), שדן להתיר קבלת שבת, הנעשית ע"י הדלקת הנר אצל אשה, דהיינו שנעשה מעשה בקבלת שבת.

ועתה גם אם נניח שניתן לבטל את קבלת השבת, דהוי כנדר, יש לדון במה שעשה הדלקת הנר בברכה, ערבית וקידוש, האם יש לחוש שברכותיו נעשו לבטלה. והנה לגבי הדלקת הנר, בפשטות אין לחוש, מכיוון שאדם איננו מחויב לקבל שבת בהדלקת הנר, דהיינו שניתן להדליק נר לכבוד שבת ולעכב קבלת השבת, כמו שכתב הכהן הגדול מאחיו במשנה ברורה

"לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" (ל"ג ג') במספר ארצות באירופה כדוגמא מספר מקומות בשוויץ, בבלגיה, ובאנגליה, ימות הקיץ הם ארוכים מאוד, ישנם שבועות שבהם השקיעה היא בשעה 22.00! ולכן אנשים קבלים את השבת כאשר השמש עדיין זורחת. בנוסף ישנם מיקומים גיאוגרפיים שונים שמציבים אתגרים ייחודיים בפני קהילות יהודיות. אתגר ייחודי כזה, למשל, ניצב בפני הקהילה היהודית באסטוניה, שם היום לעיתים קצר להפליא. כך למשל, ב-23 ביוני, היום הארוך ביותר בשנה, הלילה מתחיל בעשרה לארבע לפנות בוקר ונמשך רק עשר דקות. בחורף, מנגד, כמעט ואין אור יום. מעשה באדם שקיבל שבת זמן רב קודם השקיעה, בהדלקת הנר. ולאחר שקיבל שבת, התפלל תפילת ערבית ועשה קידוש ועדיין היום גדול, ועתה עשה בשוגג מלאכה האסורה בשבת, מיד התעורר בלבו מחשבה שאולי ניתן לעקור את קבלת השבת שקיבל למפרע ובכך ימלט מהעבירה שעבר, [ואמנם אין כאן עבירת לאו, דהמחלל שבת בתוספת שבת, הרי הוא עובר בביטול עשה בלבד, וי"א שהוא רק מדרבנן, ועיין במשנה ברורה (סימן רס"א ס"ק י"ט ובביאור הלכה שם)] ויש לנו לברר, האם אכן ניתן לעקור את קבלת השבת, לאחר שכבר קיבל עליו קדושת השבת.

ויש לציין, שגם אם נניח שניתן לעקור קבלת השבת למפרע, מ"מ עדיין לא יצא מכלל חטא לגמרי, דלא מבעיה אם חטא במזיד, שעדיין הרי הוא בגדר "נתכוון לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה" דבעי כפרה, אלא אפילו אם עשה בשוגג, יתכן דהוי כמתכוון, שהרי גם בשוגג הוי חטא, שהרי טעון כפרה, אך מ"מ בוודאי עדיף חטא דמתכוון מחטא עצמו הגם שהוא שוגג. האם קבלת שבת היא בכלל נדר בפשטות ניתן להניח, שלא שייך לעקור קבלת השבת אחר שכבר חלה על גופו. אלא שמצינו לכמה מן הפוסקים הסוברים שניתן לעקור קבלת שבת לאחר שכבר חלה. ראשית מצינו בדברי הלבוש (או"ח סימן רס"ג ס"ז) שכתב שיותר ליהודי שקיבל שבת קודם הזמן המתחייב, לבקש את חבירו שעדיין לא קיבל שבת, לעשות עבורו מלאכה האסורה על המבקש מכיוון שתוקף קבלת השבת הוא מדין נדר, ולא אסר על עצמו אלא מלאכת עצמו ולא מלאכת חבירו. לאור דברי הלבוש הנ"ל, הסתפק האליה רבה (ס"ק ל"ב) האם מועיל התרה על נדר זה.

וכעין זה מצינו בדברי הטי"ז (או"ח סימן ת"ר סק"ב) שדן בדבר קהילה שנגנב מהם השופר ביום ב' דר"ה, ושלחו שליח להביא להם השופר מקהילה אחרת, אך השליח התמהמה, וכעת נטו צללי ערב שבת שחל מיד אחר ר"ה, ולכן קיבלו על עצמם קדושת השבת, והנה רגעים לפני השקיעה הגיע השליח והשופר בידו, נשאלה השאלה האם רשאי לתקוע בשופר, באשר קיבלו על עצמם קדושת השבת.

והשיב הטי"ז שקבלת השבת בטעות יסודה, באשר אילו היו יודעים שהשליח יבוא בסופו של דבר עוד קודם רדת הלילה, בוודאי לא היו מקבלים ע"ע קדושת השבת. וביותר מוסיף הטי"ז שאפילו היו יודעים שהשליח יגיע ובכ"ז היו מקבלים את השבת, לא מהני להפקיע החוב שלו, דקבלתם אינה עדיפה משבועה וקימ"ל אין שבועה חלה לבטל את המצווה.

מדברי הטי"ז ניתן ללמוד שקבלת שבת דומה לקבלה בשבועה או נדר, ולכן ניתן לומר שקבלה בטעות איננה חלה. אמנם יל"ע בזה מדבריו של הטי"ז עצמו שבסימן רס"ג סק"ג נקט שקבלת שבת אין לה היתר לעולם. ואלי יש שחלקו בין קבלה בטעות כהאי דע"י הקבלה יעקר קיום המצווה, לבין מקום שקיבל

קודם חשיכה, צריך לשוב ולהתפלל. ולפי"ז נמצא שגם במקרה שלנו אילו התפלל ערבית מבעוד יום בכוונה שהוא שבת, ואח"כ יתיר קבלת השבת, יצטרך לשוב ולהתפלל שוב ערבית, ונמצא שהתפילה שכבר התפלל הייתה לבטלה.

2. האם אדם חייב לעמוד בדיבורו אף כשאומר "בלי נדר"?

לא לשון נדר ולא לשון שבועה, אם כן ודאי שאינו חל. אמנם כעת ראיתי בקיצור שולחן ערוך להגר"ש גאנצפריד זצ"ל (סימן סז ס"ד) כתב וז"ל: וטוב שירגיל האדם את עצמו כן אפילו באמרו לעשות דבר רשות, כדי שלא יכשל חס וחלילה בעוון נדרים. ומוסיף האבני ישפה: ונראה טעמו, משום שקשה לאדם להבחין בכל מה שאומר שיעשה אם הוא נכלל בדבר מצוה או לאו, ובזה שאומר תמיד בלי נדר הוא בטוח שלא ייכשל.

וכן הביא מרן הגר"ש הלוי וואזנר זצוק"ל בספרו שו"ת שבת הלוי (ח"י סימן קנו) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שגם כאשר אדם אומר "בלי נדר", עליו לקיים דברו, אפילו שאם לא יקיים אין עליו איסור נדר. ולא כמו שטועים רבים וסוברים שאם אומר על התחייבות מסוימת "בלי נדר" אין צורך לקיים דבריו כלל.

3. האם הנודר ואינו משלם נקרא רוצח? הוכח מפרשת השבוע!

ביוהכ"פ, אלא שמחמת הקושי והיצה"ר לא שלט בעצמו ואכל, ועל זה לא נחשב לרוצח, אבל "נדרים" שאסר על עצמו דברים המותרים, הריהו יוצר בעצמו דברים הגורמים למיתתו. והדבר דומה לאחד שהלך ליד שדה קרב, ונפלה עליו פצצה ומת, שלא נחשב לרוצח, אלא רק שלא שמר על עצמו מספיק. משא"כ מי שיצר פצצה, והתפוצצה עליו והרגתו, נחשב שרצח את עצמו, כיון שהוא יצר בעצמו את כל המוות, ומבלעדיו לא היה דבר זה בעולם.

4. המתפלל בחו"ל היכן מתקבלת התפילה שלו הכי הרבה?

צלותהון, לפי מאמר רבותינו ז"ל, והובא בדברי רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל (בראשית טז, ז) שטוב להתפלל אצל המים. וכתב בטעם הדבר: ויתכן לומר, והוא דמצינו למוהר"ש יפה בתלמוד ירושלמי במסכת כלאים (פ"ט סימן י"ז) דחוף הים יש לו שייכות מארץ ישראל, מדכתיב "כי הוא על ימים יסדה", ואמרו רבותינו (זוהר ח"ג קט): המתפלל בארץ ישראל תפילתו נשמעת ברצון, ומאחר שכן בית כנסת שיושב על חוף הים נידון כארץ ישראל שתקובל שם התפילה ברצון כעם היושב עליה. ואם כנים אנחנו בזה, יצא לנו טיבותא אחרת, התפילות שעושים על קברות הצדיקים באיזמיר יע"א הם מועילות ביותר ותתקבל ברחמים וברצון כיון שהוא על שפת הים, עכ"ד.

רבנו החיד"א זיע"א בספרו יפה ללב (ח"ב או"ח סימן ק"נ סק"ב) כתב: מה נורא המקום של בית הכנסת של אדמת קודש טבריה תובב"א, שהוא בנוי על חוף הים, והוא דבר גדול דתתקבל צלותהון, ולכן אין בונים בית הכנסת אלא בגובהה של עיר, דאם אפילו יהיו רחוקים מן הים ונהרות על ידי גובהן נראים שהם חונים על הים ועל נהרות, וכאשר סומכים בסדר תשליך של ראש השנה שעולים למקום גבוה שנראה הים מרחוק.

אולם בהגהות הירושלמי (לרבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל ממונקטאש – שם ד"ה רבי מאיר) כתב שאין הכוונה שביקש ר' מאיר מהם שיקברוהו על חוף הים באסיה, אלא רצה שישלחוהו להיקבר בארץ ישראל, וביקשם שיקברוהו ליד חוף הים.

וכתב שם שבזה מתאים מה שאמר רבנו הארי ז"ל (מובא בכתבי מהר"ח"ו שער הגלגולים - הקדמה לו) שקברו של רבי

(סימן רס"ג סק"כ) ומהאי טעמא גם לא יצטרך להדליק שוב נר שבת, כיון שכבר הדליק.

ולגבי תפילת ערבית של שבת שהתפלל, הנה מבואר בדבריו של מרן בשו"ע (סימן רס"ג ס"ד) וכן במשנ"ב (ס"ק נ"ה) שיחיד שהתפלל ערבית של שבת בטעות בחושבו שהגיע הלילה, והתברר שהוא יום, ואותו אדם אינו נוהג להתפלל ערבית

השל"ה הקדוש (תורה שבכתב, תוכחת מוסר פרשת מטות) הקשה דלכאורה מה שנאמר 'ככל היוצא מפיו יעשה' הוא מיותר, שהרי כבר נאמר 'לא יחל דברו'. אלא הוא תוכחת מוסר שהאדם יהיה נאמן בדיבורו וישמור מוצא שפתיו, אף שלא היה בדרך נדר ולא היה מחוייב בדברים. כעניין שאמר משה רבינו ע"ה לבני גד וראובן (להלן לב כד) 'והיוצא מפיכם תעשו', פירש רש"י שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כיבוש וחילוק כו'. ומדה עליונה מדה זו, וככה יתנהג האדם בין בענייני נפשות בין בדבר שבממון, 'ככל היוצא מפיו יעשה', ע"כ.

בשו"ת אבני ישפה (יו"ד סימן קפ) כתב וז"ל: ויש אנשים הרגילים לומר גם על דבר הרשות, 'בלי נדר'. וחשבתי מתחילה שהוא ללא צורך, דבשלמא בדבר מצוה יש לומר בלי נדר כדי שלא ייכשל בעוון נדרים, אבל בדבר הרשות, כיוון שלא הזכיר

כתב בעל הטורים בתחילת פרשת מטות וז"ל: נדרים גימטרייה רוצח, שהנודר חשוב כרוצח אם אינו משלם, דבעוון נדרים הבנים מתים.

והקשה מראש ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בספרו אילת השחר וז"ל: דלכאורה על כל אדם שמת מפני עוונותיו אפשר לומר כך, משום שגם מיתה לעצמו, עכ"ל.

וי"ל דשאני נדרים משאר מצוות שציוונו הבורא, כי כל המצוות והעבירות נצטוונו מהקב"ה, כגון שלא לאכול

"וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכן גבול ים" בתלמוד ירושלמי במסכת כלאים (פ"ט ה"ג דף מג. על פי פירוש הפני משה) מובא שרבי מאיר היה באסיה ולפני מותו אמר לבני המקום, שידאגו שבני ארץ ישראל יעבירוהו לאחר מותו לארץ ישראל להיקבר שם.

ובינתיים ביקש שיקברוהו על חוף הים, לפי שארץ ישראל מיוסדת על ימים וחוף הים גם בחו"ל יש לו איזה צד שייכות לארץ ישראל, והראיה ממה שנאמר (תהלים כד ב) "כי הוא על ימים יסדה", שארץ ישראל מסובבת בשבעה ימים.

ובספר דרש אברהם (לרבי ניסים אברהם אשכנזי זצ"ל מאיזמיר ח"ב פרשת כי תצא דרוש ה' עמ' קסז) הביא את דברי הירושלמי, וכתב: "על פי זה נראה לתת טעם למה שתקנו ועשו הקדמונים לקדושים אשר בארץ המה מיום היווסדה הארץ הזאת לקנות קרקע פה העירה יע"א [איזמיר] על שפת הים ולא בתוך העיר כמו שיש להם שאר האומות, אלא היינו טעמא כדי לזכות למת, והוא שאף שלא זכה להיקבר בארץ ישראל על כל פנים יהיה האיש זוכה לקבורה בחוף הים דשם יש צד שייכות לארץ ישראל".

וכן בספר 'לחיים בירושלים' (על הירושלמי להגר"ח פלאגי זצ"ל כלאים פ"ט ה"י) כתב: "ומה טוב הנקברים באיזמיר יע"א וכדומה לה דעל שפת הים הוא בית הקברות והו"ל כנקברים בארץ ישראל".

הגר"ח פלאגי זיע"א בספרו כף החיים (סימן יא אות טו) כתב: מה נורא המקום של בית הכנסת של טיקייר דאגיי יב"ץ, שהוא בנוי על המים, וכמוהו נמצא גם כן בבתי כנסיות של קושטא בקצת מהם בנויים על המים, והוא דבר גדול דתתקבל

בא להם פעם אחרת, ואמר להם: 'הסיעוני ואם לאו איני מוחל לכם', והלכו כל הקהל, והתלמידי חכמים שרצו להתעסק בו טבלו ובקשו ממנו מחילה, ובכו ועשו לו תכריכים חדשים, ופינו אותו. [כתב יד זה שהועתק ממנו הוא ספר מעשה צדיקים לרבי אברהם כלפון זצ"ל מטריפולי, (סימן שיד נדפס לראשונה במהדורה מורחבת בשנת תשס"ט) ושם מוסיף המחבר: שקברוהו ליד הרב הגדול שמעון לביא בעל ה'כתם פז', וכל מי שנגע בו אע"פ שבטבילה ובכיייה טהורה, לא השלים שנתו.

הגר"ח פלאגיי זיע"א בספרו מועד לכל חי (סימן יא אות כח) כתב: שיש מוסיפים לומר בסליחות "עננו אלהא דמאיר עננו" לזכות רבי מאיר בעל הנס, וכתב דמסתמא בעיר טבריה נוהגים כן ואם אינם נוהגים כן טוב שינהגו כן, דשם מקום כבודו להעריצו.

5. האם ראוי לאדם לקרוא את שמו על ספר שחיבר? הוכח מפרשת השבוע!

ואמנם במקור חסד (שם אות ד) הביא מה שהעיר במקור חיים ממה שאמרו חז"ל במדרש תנחומא (האזינו ה) על הפסוק: "הלח' תגמלו זאת (דברים ל"ב ו') הה"א רחוקה מן השם. למה, שהוא סיום חתימתו של משה, קח ראשי תיבות של פסוקים עד ה' מהלח', כגון ה' מה'אזינו, וי' מיערף, כ' מכי שם ה' אקרא, ה' מהצור, שי"ן משחת לו, ה' מהלח', ותמצא שהכל עולה בגימטריה כמניין משה, וזו היא חתימתו של משה, כאדם שמסיים ספרו וחותם את שמו בסיום ספרו ולכך הה' רחוקה מהשם".

ואולי אפ"ל דכוונת של הרוקח דצריך לרמוז שמו בספרו, ועל דרך רמזות שם משה שבתורה בראשי תיבות או שמו של ה'רוקח' בספרו באופן של גימטריה, אבל לא לכתוב שמו בפירוש. ובמשך הדורות מצינו בזה מנהגים שונים, הרבה מחברים רק רמזו את שמם בספרם, כמו למשל החת"ם סופר שזה ראשי תיבות: חידושי תורת משה סופר, לעומת אחרים שקראו לספריהם בשמם, כמו ה'מטה אפרים' להגאון ר' אפרים זלמן מרגליות.

והנה כל הטעם שלא להזכיר בפירוש את שם המחבר הסביר ר' יהודה החסיד: "כדי שלא ייהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב". ואולם צריך ביאור מהי הסיבה שעכ"פ צריך לרמוז שמו בספרו.

תשובה לזה נמצא לכאורה בדברי הרד"ק (בסוף ההקדמה לספר משלי) וכן בספר פירושים לספר משלי לבית קמחי (עמוד 330): "ואומר כי כל מי שיחבר ספר ראוי שידע שמו בו, כדי להודיע להמון העם אם הוא אדם חכם ושלם בחכמה שיוכל אדם לסמוך על דבריו במה שחבר, ולהזכיר הכוונה על מה חברו. ולזה נתכון הסופר שכתב דברי הספר הזה שאמר 'משלי שלמה', שהזכירו בשמו למעלת הדברים הנכללים בו, ולהודיע כי היה חכם מפורסם ושלם בחכמה..."

וכעין זה כתב בהקדמה לשו"ת פנים מאירות, והביאו רבנו החיד"א זיע"א בספרו שם הגדולים (מערכת ספרים אות ז אות כו).

וכן מצינו ברמב"ם בסוף הקדמתו למשנה תורה שכתב וז"ל: ומפני זה נערכי חצני אני משה ביר' מימון הספרדי, ועל דרך זה כתב הרמב"ם בראש ההקדמה לפירוש המשניות וז"ל: אני משה בן מימון הספרדי בניתיהו. וכנראה שזה מטעם הני"ל.

ואולם אם נעניין בהקדמתו של הרמב"ם למורה נבוכים, נמצא ששם הוא לא הזכיר את שמו, אולי צ"ל מכיוון שאין בספר עניני הלכה. וכפי שהכריע בהקדמה לייטב לב עה"ת וז"ל: יש להכריע דבענין הלכות הנוגעים לדינא נחוץ לדעת מי המחבר, אם הוא ראוי והגון לסמוך עליו ועל דבריו, ובמה שחולק על אשר קדמוהו וכדומה, אבל בענין אגדה ודברי תוכחה מה לנו לדעת שם המחבר...

מאיר נמצא ליד חוף ימה של הכינרת. וז"ל: "לדרום של טבריה, בלכתך אל מרחצות של המים החמין, יש שם קברות הצדיקים רחוקים זה מזה, ואינם במקום אחד, וכבר הוזכרו שמותם בספר הייחוס והם, ר' מאיר... ונלע"ד כי הודה לי מורי ז"ל על ר' מאיר, שהוא קבור מעומד כמו שאומרים בני אדם". בספר פרח שושן (לרבי שושן הכהן זצ"ל ירושלים תשל"ז חלק ממלכת כוהנים עמ' ס) מביא העתק מכתב יד, על חכם רבי מוסה בוג'נאח ז"ל מטריפולי שנפטר בשנת תה"ל"ה לדוד [שנת ת"מ] יום ג' י"ב טבת, וקברוהו על שפת הים, ואחר זמן הגיע הים עד מקום קבורתו, ובא בחלום לראשי הקהל לפנותו משם, והלכו ובנו מצבה מתחת לקברו אצל הים ולא הועיל, ובשנת התצ"ג

"ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה ויקרא לה נבח בשמו" (ל"ב מ"ב).

וכתב רש"י: "לה" - אינו מפיק ה"א, לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה.

ובפירוש הרוקח עה"ת כאן כתב וז"ל: דהנה אמרין בגמרא במסכת פסחים (דף פז ע"ב) הרבנות קוברת בעליה, ואין לרדוף אחר שררה. מי שקורא ביתו או עירו או ספרו על שמו צריך לבקש רחמים שיחיו בניו או הוא העושה כן, אם כן חזינן מפורש מדבריו שיש סכנה לקרוא לספרו על שמו.

ועיין במדרש בבראשית רבה (כג א) שמגנה את אלו שקוראים שמם על ערים.

ובפרדס יוסף כאן הקשה ממה שכתב רבינו אלעזר מגרמיזא בהקדמתו לספר הרוקח הגדול וז"ל: וקראתי הספר הזה ירקח [308] כשמי בגימטריה 'אלעזר' [308]... כל אדם צריך לרשום שמו בספרו. בהמשך שם מפרט 'הרוקח' דוגמאות לזה, ונעתיק את דבריו בתוספת הערות בסוגריים: כמו תנא דבי אליהו מתחיל 'ויגרש את האדם', כי ויגר"ש [519] כמו [גימטריה] תנא דבי אליהו [519]. ומדרש תדשא מתחיל 'תדשא הארץ דשא', כי תדשא [705] כמו זה רבי פינחס בן יאיר [705]. ומדרש בראשית רבה מתחיל 'ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום', ואהיה שעשועים [823] כמו רבי הושעיה רבה, [815] צ"ע הכוונה. ופרקים דרבי אליעזר מתחילין מי ימלל גבור(ות) ה' [797], כמה אליעזר בן הורקנוס [797]. וכן סדר עולם מתחיל מאדם ועד נח, מאדם [עם הכולל 86] כמו יוסי [86]. ואם כן חזינן שדווקא יש בזה ענין לרמוז שמו בתחילת ספרו, ומצינו שהרבה מחברים עשו כן ומביאים את דברי הרוקח כמקור לזה.

ומצאתי מקור לדבריו בדברי מורו רבינו יהודה החסיד, שכתב בספר חסידים (סימן שסז) וז"ל: חכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשמם, ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם. כגון מי שחבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות ותיקוני עולם כגון מסכת סופרים, לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה ספר, כדי שלא ייהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב, או היו ממעטים לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו.

ובספר חסידים (מהדורת וויסטינעצקי סימן תתרנב) ממשיך וז"ל: שמועטין הן מן הצדיקים שזוכים לשני שמות לעולם, כגון שזרעם קיים לעולם ונודעים שהם זרעם של צדיק שכבר קיבל שם טוב של ספריו.

ובדומה לזה כתב גם הספר חסידים (סימן תתתתכ) וז"ל: וכן ברייתות ואגדות לא כתב מי סידרם שמו עליהם, כדי שלא ייהנה לבו.

בפירוש את שם הספר כשם המחבר, ואדרבה "ראוי לעשות כן". ואולי צ"ל שהטעם שלא חששו לדברים החמורים שכתב הספר חסידים, מכיוון שהרי כל המטרה היא כדי "לפתוח דלת לעושה מצות" וא"כ גם על זה נאמר: "שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח ה).

וי"ל דבימינו אלו דאכשרי דרי גם לפי הספר חסידים יש לפרסם שם המחבר על ספרו. דהנה ודאי ש'ספר חסידים' לשיטתו שחולק על הרשב"א בעניין זה, וכפי שכתב (שם סימן תתשכח) בנוגע למי שבנה ביהכ"נ "כדי שיהא לו ולזרעו אחריו לזכר ולשם", "הנה כמה ברייתות וכמה מדרשים ומי שחיבר הספר לא כתב אני פלוני בן פלוני חברתי את הספר, שהרי כשנהנה את הלב ממה שעשה הרי קיבל את עולמו בזה העולם. ויש מן הראשונים שלכך לא רצו להזכיר שמם בפיוטים שיסדו כדי שלא ייהנה לבם ולא יתגאו זרעם לומר אבותם עשו כך וכך, כגון אהללה אלהי. ואף על פי שאילו היו יודעים יהיו מברכים זרעו, אמרו מוטב שלא יתגאו ולא ישתוררו.

אמנם גם לפי הספר חסידים כבר נשתנו הדברים, ומעתה ראוי שהמחבר יפרסם את שמו על חיבורו, וכפי שכתב (שם סימן שסא) וז"ל: בראשונה לא היו פייטנים עושין חרוזות ולא שמם מיוסד עליהם תורה נביאים וכתובים, כי בשביל להזכיר שמם לא יסדום. וברכות שתיקנום אנשי כנה"ג אין שמם מיוסד ולא בחרוזות. ומאחר שהרשעים עושים פיוטים לא נאמר כלום, כי איך יתכן שפיוטי הרשעים ישמע, אך שווא לא ישמע אל. ולא היו יודעים איזה פיוט של צדיקים. וכדי שלא יאמרו רשעים אמרום, תיקנום הצדיקים שמם בפיוטיהם...

מכל זה יוצא דבימינו גם לפי הרשב"א וגם לפי הספר חסידים יש למחבר להזכיר שמו על ספרו. ואכן נהגו המחברים להזכיר את דברי 'הרוקח' בהקדמתם לספרם, ולהסביר איך מרומז שמם בשם ספרם בפירוש, באופן של ראשי תיבות או בצורת גימטרייה. אמנם לכאורה כל מנהג זה צע"ג. תינח באם לא היו מציינים את שם המחבר בשער הספר, הרי אז כדאי לפחות לרמז את שם המחבר בשם הספר, אבל אחרי שמאז מאות בשנים נהגו רוב המחברים לציין את שמם בפירוש בשער הספר, שחיברו פלוני בן פלוני, אם כך איזה תועלת נוספת יוצא מזה שגם בשם הספר מרומז שם המחבר בגימטרייה.

6. היכן ולמה היו קוברים יהודים בעבר בחוף הים?

על כל פנים יהיה האיש זוכה לקבורה בחוף הים דשם יש צד שייכות לארץ ישראל".

וכן הגרי"ח פלאגי זצ"ל בספרו 'לחיים בירושלים' על הירושלמי (במסכת כלאים פ"ט ה"י) כתב: "ומה טוב הנקברים באיזמיר יע"א וכדומה לה דעל שפת הים הוא בית הקברות והווה ליה כנקברים בארץ ישראל".

רבי חיים פלאגי זצ"ל בספרו כף החיים (סימן יא אות טו) כתב: מה נורא המקום של בית הכנסת של טיקיר דאג"י יב"ץ, דהוא בנוי על המים, וכמוהו נמצא גם כן בבתי כנסיות של קושטא בקצת מהם דבנויין על המים, והוא דבר גדול דתתקבל צלותהו, לפי מאמר רבותינו ז"ל, והוא בדברי רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל (בראשית טז, ז) שטוב להתפלל אצל המים. וכתב בטעם הדבר: ויתכן לומר, והוא דמצינו למוהר"ש יפה (ירושלמי פ"ט מכלאים סימן י"ז) דחוף הים יש לו שייכות מארץ ישראל, מדכתיב "כי הוא על ימים יסדה", ואמרו רבותינו בזוהר הקדוש (ח"ג קט): שאדם המתפלל בארץ ישראל תפילתו נשמעת ברצון, ומאחר שכן בית כנסת שיושב על חוף הים נידון כארץ ישראל שתקובל שם התפילה ברצון

ולפי זה יוצא שלרמז את השם בספר הרי זה כעין פשרה בין מה שהיה ראוי שלא ייזכר השם בכלל, כדי שלא ייהנה ממנו המחבר בעוה"ז, לבין מה שהיה ראוי שייזכר השם בפירוש, שידעו הלומדים בספר עד כמה אפשר לסמוך על המחבר ועל ספרו.

והנה כתב החתם סופר (דרשות ח"ב עמ' 712) וז"ל: כתבו הראשונים שהקב"ה מפרסם שם של עושי מצוה. וכן כתב בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תקפא) ומייתי ליה מקרא דכתיב: "וישמע ראובן ויצילהו מידם" (בראשית לו כא), ואיתא במדרש ויקרא רבה (פרשה לד ח): אילו היה ראובן יודע שיכתוב עליו כך, בכתפו היה טוענו ומביאו אל אביו, משמע שראוי לפרסם עושי מצוה. וכן בריש ספר הרוקח האריך שראוי להעלות שמו על ספרו כדי שיקיים שמו על דבר טוב ע"ש. ואולם תמה אנוכי מדוע כולם שכחו להביא ראיה ברורה מהקב"ה בעצמו שהתחיל עשרת הדברות באנכ"י ולא אמר אני, ואחז"ל בגמרא במסכת שבת (דף ק"ה ע"א): כי הוא נוטריקון אנא נפשי כתבית יחבית, ורמזו בתחילת דבריו כי הוא יתברך שמו חבר הספר התורה הזה. ומכ"ש שראוי לבן אדם להיקרא שמו על דבר טוב, ואין הקב"ה מקפח שכר, ומפרסם עושי מצוה, ע"כ כתיב "וישמע ראובן ויצילהו מידם".

וז"ל הרשב"א (שם): ראובן... הסכימו כלם שיעשה כל אותו בית היכל וכן עשה ובנאו משלו. ובא ראובן המקדיש לכתוב על פתח ההיכל שמו למען הזכיר שמו על מה שהקדיש... איני רואה שיוכלו הצבור לעכב מן הדין ולא מן הראוי מכמה צדדי... זו מדת חכמים היא ומדת וותיקין כדי ליתן שכר לעשות מצוה. ומדת התורה הוא שהיא כותבת ומפרסמים עושה מצוה. ואם התורה עשתה כן צריכין אנו להלך אחר מידותיה של תורה שהן דרכי נועם... מכאן אתה למד שהיו נוהגין לכתוב כן שמות המקדישין לשמים להיות להם לזיכרון טוב על מצות ולפתוח דלת לעושה מצות.

ודבריו של הרשב"א הובאו להלכה ברמ"א (יו"ד סימן רמט סי"ג) וז"ל: לא יתפאר האדם בצדקה שנותן. ואם מתפאר, לא די שאינו מקבל שכר, אלא אפילו מענישין אותו עליה. ומ"מ מי שמקדיש דבר לצדקה, מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזיכרון, וראוי לעשות כן. וכן העתיקו המגן אברהם (סימן קנד סקכ"ג).

ואם כן לפי דבריו של החתם סופר שמקשר שם הספר לזה שמפרסמים עושי מצוה, הרי מעתה אין ענין שלא לקרוא

"וגבול הים יהיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם ים גבול"

בתלמוד ירושלמי במסכת כלאים (פ"ט ה"ג דף מג) על פי פירושו של הפני משה מובא שרבי מאיר היה באסיה ולפני מותו אמר לבני המקום, שידאגו שבני ארץ ישראל יעבירוהו לאחר מותו לארץ ישראל להיקבר שם. ובינתיים ביקש שיקברוהו על חוף הים, לפי שארץ ישראל מיוסדת על ימים וחוף הים גם בחו"ל יש לו איזה צד שייכות לארץ ישראל, והראיה ממה שנאמר (תהלים כד ב) "כי הוא על ימים יסדה", שארץ ישראל מסובבת בשבעה ימים.

רבנו ניסים אברהם אשכנזי זצ"ל מאיזמיר בספרו 'דרש אברהם' (ח"ב פרשת כי תצא דרוש ה' עמ' קסז) הביא את דברי הירושלמי, וכתב: "על פי זה נראה לתת טעם למה שתקנו ועשו הקדמונים לקדושים אשר בארץ המה מיום היווסדה הארץ הזאת לקנות קרקע פה העירה יע"א [איזמיר] על שפת הים ולא בתוך העיר כמו שיש להם שאר האומות, אלא היינו טעמא כדי לזכות למת, והוא שאף שלא זכה להיקבר בארץ ישראל

כעם היושב עליה. ואם כנים אנחנו בזה, יצא לנו טיבותא אחרת, דהתפילות שעושין על קברות הצדיקים באיזמיר יע"א הם מועילות ביותר ותתקבל ברחמים וברצון כיון שהוא על שפת הים, עכ"ד.

החיד"א בספרו יפה ללב (ח"ב או"ח סימן ק"נ סק"ב) כתב: מה נורא המקום של בית הכנסת של אדמת קודש טבריה תובב"א, שהוא בנוי על חוף הים, והוא דבר גדול דתתקבל צלותהו, ולכן אין בונים בית הכנסת אלא

בגובה של עיר, דאם אפילו יהיו רחוקים מן הים ונהרות על ידי גובהן נראים כשהם חונים על הים ועל נהרות, וכאשר סומכים בסדר תשליך של ראש השנה שעולים למקום גבוה שנראה הים מרחוק.

אולם בהגהות הירושלמי (לרבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל ממונקטאש – שם ד"ה רבי מאיר) כתב שאין הכוונה שביקש ר' מאיר מהם שיקברוהו על חוף הים באסיה, אלא רצה שישלחוהו להיקבר בארץ ישראל, וביקשם שיקברוהו ליד חוף הים. וכתב שם שבה מתאים מה שאמר האריז"ל (מובא בכתבי מהר"ח"ו שער הגלגולים - הקדמה לו) שקברו של רבי מאיר נמצא ליד חוף ימה של הכינרת.

וז"ל: "לדרום של טבריה, בלכתך אל מרחצות של המים החמין, יש שם קברות הצדיקים רחוקים זה מזה, ואינם

7. אדם שהיה מעורב בתאונת דרכים והרג בשוגג האם יש ענין שילך לגור בעיר אחרת? הוכח מפרשת השבוע!

הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכניסתו לארץ מיד ת"ל כי יכרית ה' אלוהיך את הגויים כו'.

ובספר נתן פריו על מסכת מכות (דף ט' ע"ב) כתב דכוונתו דאף אם נדע איפה הם ערי מקלט ויהא אפשר לבא אליהם בארץ ובעבר הירדן, מכל מקום בעינן שיהא אחר ירושה וישיבה, כלומר שתהא כבוש תחת יד ישראל, וכל שאין דין ירושה וישיבה אף אחת מהן אינה קולטת.

ובשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורה תניינא סימן ג) נשאל באחד שהרג בשוגג בזמנו מה יעשה, וכתב ענין התשובה, לדעתי חמור העניין מאד, וצריך האיש לתשובה גדולה, אף דלענין חיוב גלות אין לנו לדון בזה, דנראה דמעיקר הדין החיוב גלות רק בזמן שיש ערי מקלט שיגלה וישב בערי המקלט, וכמו שנראה כן מלשון הרמב"ם (פרק ה' מהלכות רוצח) וכנראה דמשום זה לא נזכר בדברי מרן השולחן ערוך בדיני גלות בכלל ובפרט, עי"ש מה שהאריך, וצ"ע מדוע מדויק מדיוקים, הרי הטור והרמ"א כתבו להדיה שאינו נוהג בזמן הזה.

יש לחקור אפילו אם נאמר שאין חיוב ללכת גלות בזמן הזה האם יש ענין שישע לעיר אחרת שיתכפר לו העבירה של רציחה או דילמא אין שום ענין.

הנה בכנסת הגדולה הגהות טור (חושן משפט סימן תכ"ה) כתב בראובן שהכה את אשתו בעץ המתבקע ומתה שמגלין אותו ממקומו ב' או ג' שנים כפי ראות חשובי קהלה, ובכל קהלה יספר מקרהו, משמע מדבריו שיש ענין לגלות גם בזמן הזה, אף שאין דין גלות ממש בזמנו.

הנה הגר"י זילברשטיין בספרו חשוקי חמד הביא ראייה שגם בזמנו טוב שיגלה ויכפר לו, דאמרינן בגמרא במסכת סנהדרין (דף ל"ז ע"ב) ואמר רב יהודה בריה דרבי חייא גלות מכפרת עוון מחצה, מעיקרא כתיב 'והייתי נע ונד', ולבסוף כתיב 'וישב בארץ נוד' אמר רב יהודה גלות מכפרת שלשה דברים שנאמר 'הישב בעיר הזאת ימות בחרב ברעב ובדבר, והיוצא ונפל אל הכשדיים הצרים עליכם יחיה והייתה לו נפשו לשלל'. רבי יוחנן אמר גלות מכפרת על הכל שנאמר 'כתבו את האיש הזה יכניה ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו' איש ישב על כסא דוד ומשל עוד ביהודה, ובתר דגלה כתיב 'ובני יכניה אסר שלתיאל בנו'. הרי שהגולה, הגלות מכפרת לו.

"והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (ל"ה י"א).

ובגמרא במסכת מכות (דף ב' ע"ב, וכן בדף י"א ע"ב) נאמר: שהטעם של גלות היא משום כפרה שיתכפר לו עוון הרציחה. ובמנחת חינוך (בפרשה) כתב שני טעמים לגלות אחד משום כפרה השני כדי שלא יהרגנו גואל הדם, ובמהרש"א בגמרא במסכת מכות (דף י' ע"ב) משמע דזה רק כדי שלא יהרגנו גואל הדם עיין בערוך לנר שם שהקשה מגמרא זו.

יש לחקור אדם שהיה מעורב בתאונת דרכים והרג בשוגג האם יש ענין שילך לגור בעיר אחרת או דילמא אין שום ענין שיעשה כן.

ואולי נראה לומר שכל השאלה לטעם דגלות הויה משום כפרה הויה שאלה דלטעם שלא יהרגנו גואל הדם בזמן הזה זה לא שייך דאסור כמבואר בפוסקים.

ראשית דבר צריך לברר מדוע בזמנו אין את חיוב לרוצח ללכת לגלות ממש. הנה בספר החינוך (מצוה ת"י) כתב ונוהגת מצוה זו בזמן שישאל על אדמתו, וסנהדרין של שבעים ואחד יושבים במקומן המוכן להם בירושלם לדין דיני נפשות, משמע מדבריו דכיוון דליכא בית דין של שבעים ואחד בזמן הזה אין חיוב גלות.

ובטור (חו"מ סימן תכ"ה) עיין בהגהות מרדכי סוף מסכת סנהדרין כתב טעם אחר מדוע אין חיוב גלות בזמן הזה וז"ל מצוה לדון בחייבי מיתות בית דין, ושיגלה הרוצח לערי מקלט, ועתה אין אנו דנים דיני נפשות שאף בזמן הבית בטלו דיני נפשות וכ"ש עתה שאין לדון שצריכים בית דין של עשרים ושלושה, וכן ערי מקלט אין לנו שיגלה בהן הרוצח, והרב נטרונאי גאון כתב דעל כל חייבי מיתות ב"ד האידנא אין בידינו לא להלקותו ולא להגלותו ולא להרגו ולא לחבטו אלא מנדים אותו ומכין אותו מכת מרדות ומבדילים אותו מן הקהל.

וכן פסק הרמ"א (חו"מ סימן תכ"ה) כל חייבי מיתות ב"ד בזמן הזה, אין בידנו להגלות.

ובביאור הגר"א (חושן משפט סימן תכ"ה ס"ק ב) הביא את דבריו הספרי בפרשה והקרייתם לכם ערים אחר ירושה וישיבה

גם לנשמה מגיע אוכל

חקירות הגות
מחשבה חידודים
ואקטואליה
על פי סדר
פרשיות השבוע

אחד חובתו מה שלא הקריב בזמן הגלות, וכמו שמבואר בגמרא במסכת שבת (דף י"ב ע"ב) דרבי ישמעאל קרא והטה את הנר בשבת וכתב כשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה וכמו כן כל חייבי גליות ילכו אז לערי מקלט לכפרתם.

וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות תשובה ה"ד): מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים וכו' וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עוון מפני שגורמת לו להיכנע ולהיות עניו ושפל רוח.

רבנו החיד"א זיע"א בספרו פני דוד (פרשת שופטים) כתב בשם בעל השבט מוסר כי במשך הגלות המר והארוך יש כמה וכמה שהרגו בשוגג והיו צריכים לגלות לערי מקלט, אך מעת הוסר התמיד חסרנו כל אלה, והנה כשיבנה בית המקדש יקרבו כל

לכם כבוד תלמידי החכמים שליט"א ידידי ורעי קוראי ולומדי העלון היקרים שותפי אמת למסע ארוך של שנים מלא עומק, חשיבה, פלפול, חידוד ואמונה. זה שמונה שנים שאנחנו הולכים יחד – פסיעה שבועית של מחשבה בפרשת השבוע, במסע שלא מוותר על השאלות הקשות, ולא חושש לעורר את הלב ואת הדעת גם יחד.

בשנים הללו שמענו מכם הרבה: "שולחן השבת שלנו השתנה מזה לקצה", "התחלתי לחשוב אחרת", "גלגלי המוח שהעלו חלודה – התחילו להסתובב" – וזו בדיוק הייתה הכוונה!... עיצומו של יום שמחת תורה תשפ"ד, 7 באוקטובר 2023, נחרט בנו חורבן. מאות אחים ואחיות, גברים, נשים וטף נטבחו באכזריות שאין לה שם. רגעים של אימה שכולנו לא נשכח. עברנו טבח – בלב שמחת התורה. וכל זה בגלל היותם יהודים!

ומאז ועד היום, אצלי שום דבר לא אותו הדבר. השמות, התמונות, הסיפורים הכל רדף אותי. ואז הבנתי: זכרם של היקרים שנרצחו לא יכול להישאר רק בדמעות. החלטתי לעשות את מה שאני יודע הכי טוב לעשות: להפוך את הכאב לאור, את הזכרון לחיים.

וכעת, ברגע טעון של זיכרון ותיקון, אנחנו ניצבים על ספו של מיזם גדול. בעזה"י עומדת לצאת לאור סדרת הספרים בת חמישה כרכים, שמרכזת את מיטב תכני העלון ועוד תוספות רבות מאוד ומוקדשת לעילוי נשמתם של כלל קדושי שמחת תורה. מדובר בהוצאת 5 כרכים על התורה מלאי תוכן עמוק, מעורר מחשבה ולב שיהיה נחלת הרבים, הסדרה תודפס בעה"י ב 2500 עותקים ותחולק ללא תשלום בבתי כנסת ובתי מדרש ברחבי הארץ לעילוי נשמת אחינו ואחיותינו הנרצחים בטבח שמחת תורה הי"ד. החומר כמעט מוכן. נותרו שלבים של ליטוש, עיצוב והדפסה.

ואם נצליח – בתוך חודש וחצי הסדרה תהיה מוכנה.

עלות המיזם – 280,000 ש"ח.

זוהי הוצאה לאור של אמת. של זיכרון חי. של נר תמיד – בצורת רעיון, שאלה ומחשבה.

התרומות מוכרות לצורכי מס לפי סעיף 46 ניתן להקדיש עמוד, כרך או סדרה שלמה, אם אי פעם הרגשתם שהמילים כאן דיברו אליכם, אולי עכשיו תנו להן גם לדבר דרככם – הלאה, לעולם. אתם גם יכולים להקדיש גם פרשה בתאריך היירצאט לעילוי נשמת הקרובים לכם.

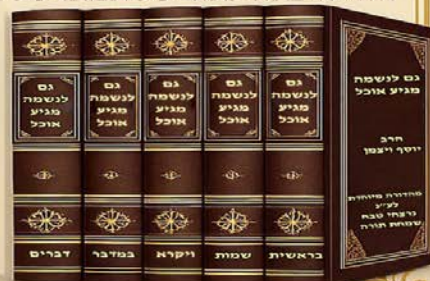
לתרומה ומידע נוסף: הרב יוסף ויצמן 052-8144488

כל תרומה תתקבל בברכה

בהערכה עמוקה,

הרב יוסף ויצמן – 052-8144488

yosefweizman@gmail.com

8. על מי מוטלת מצוה זו של הפרשת ערי המקלט?

כך במדרש 'אוהב כסף לא ישבע כסף' זה משה רבינו שטרם להפריש את ערי המקלט במזרח, אף שידע שאין קולטות, משמע שזו הייתה המצווה שלו ולא של כלל ישראל. ואולם עדיין אין בזה הכרעה וודאית שמשה עשה זאת דווקא מדין מלך, דאולי אפשר לומר שמשה עשה זאת מדין של סנהדרין, שהרי למשה רבינו בפני עצמו היה לו דין של סנהדרין, (ואמנם לפי השיטה שמשה רבינו עומד על גבם והוי כע"א, א"כ הוי צירוף ואין זו רק המצווה שלו, לפי זה אנו חייבים לומר שמשה רבנו עשה זאת מדין מלך. ויהושע שהפריש בעבר הירדן אף הוא עשה כן מדין מלך שהרי אף הוא קיבל דין מלך, וצ"ב בזה.

"והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (ל"ה י"א).

יש לדון לגבי הפרשת ערי המקלט האם זה דין וחיוב על המלך או על הסנהדרין, או דילמא הפרשת ערי המקלט מוטלת על כל כלל ישראל, וכן יש לדון האם יכול היחיד להכין את ערי המקלט לצורך הרבים?

אמנם משה רבינו עצמו עסק בהכנת שלוש הערים במזרח הירדן כדכתיב "אז יבדיל משה שלוש ערים" והפשטות היא שמשה עשה כן מכיוון שהיה לו דין מלך ולכן עליו מוטלת המצווה ולא על אף אחד אחר, דאם זה היה דין של כלל ישראל ומשה רבינו עשה כן בתור שלוחם, ומפני כן נאמר על

9. כיצד יוסף נקבר בשכם והרי אסור לקבור בעיר מקלט?

והנה אמרין בגמרא במסכת מכות (דף י"ב ע"א) א"ר אבהו ערי מקלט לא נתנו לקבורה דכתיב: "ומגרשיהם יהיו

"והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (ל"ה י"א).

לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם" ודרשין לחיים נתנו ולא לקבורה, והיינו שאין עושים קברות במגרש והנה כתיב בספר יהושע "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה" (כ"ד ל"ב).

ובשו"ת מהר"י וייל (סימן ע"א) הקשה דהרי מרחיקין את הקברות מן העיר חמישים אמה, והכי איתא בגמרא במסכת בבא בתרא (דף כ"ה ע"א). ובשו"ת מהר"י וייל מבאר: שזה היה חוץ לחמישים אמה וגם זה מיקרי שכם.

וצ"ע איך קברו שם את עצמות יוסף, והרי שכם הייתה אחת מערי המקלט כמו שמבואר בספר יהושע (פרק כ"א).

והנה אמרינן בקרא בחומש בראשית "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" (מ"ח כ"ב).

ופירש רש"י: שכם ממש היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך.

וכן אמרינן בתרגום יונתן ואנא הא יהבית לך ית קרתא דשכם חולק חד למתנא יתיר על אחיך.

ובדעת זקנים מבעלי התוספות כתב: ויש מפרשים שכם אחד היינו קבר שבשכם כדכתיב ואת עצמות יוסף קברו בשכם כו', ואם כן נמצא לפי פירוש זה, דזה גופה נתן יעקב ליוסף, אבל מ"מ הואיל והיה עיר מקלט והרי אין עושים קברות במגרש

א"כ מאה כנ"ל.

והנה אמרינן בגמרא במסכת עירובין (דף נ"ז ע"א): רבינא אמר מאי רביע רביע דתחומין רב אשי אמר מאי רביע רביע דקרנות.

וכתבו תוספות (בד"ה מאי) וז"ל: קסבר דאין מגרש לקרנות ורב אשי סבר דאדרבה אין מגרש אלא לקרנות ולא לתחומין. ולפי"ז אפשר לתרץ: שלפי רבינא קברו בקרנות ולפי רב אשי קברו שלא בקרנות, אבל יש חולקים ע"ז שיש מגרש סביב הכל.

ובגמרא במסכת בבא בתרא (דף כ"ד ע"ב) אמרינן: מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמישים אמה, ובהמשך דברי הגמרא (דף מ"ט) אמרינן: אמר עולא משום נוי העיר, ותיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה.

ואולי אפשר לענות בפשטות שהתורה לא אסרה לקבור בעיר מקלט אלא רק לאחר שבפועל העיר הפכה להיות ערי הלוויים כדכתיב: "לכל חייתם" ודרשין לחיים ניתנו ללוויים ולא למתים, ואם כן זה דווקא רק לאחר שהערים הללו ניתנו בפועל ללוויים רק אז אסור לקבור בהם. אבל אין צורך לפנות את המתים שנקברו שם קודם לכן. והרי נאמר שקברו את יוסף עוד קודם שנפל הגורל ששכם תהיה אחת מערי הלוויים. ועדיין לענ"ד צע"ג ואשמח לשמוע אם לכבוד תלמיד החכמים היקרים שליט"א ישנה תשובה המניחה את הדעת, ויכולה לתת מרוגע לנפש.

10. האם מותר לגואל הדם להרוג רוצח במזיד לפני שנגמר דינו בבית דין?

קרוב לפשיעה דאינו נהרג בב"ד נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, וכמו שכתב הרמב"ם להדיא בהלכות רוצח (פ"ו ה"ד) וז"ל: ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה ודינו שאינו גולה וכו', לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור. ומה יעשה זה יושב וישמור עצמו מגואל הדם, וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהם אם הרגן גואל הדם אין להם דמים, לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כוונה, הרי מבואר דכל שהיה מזיד אף על פי שלא נגמר דינו בב"ד להריגה רשות ביד גואל הדם להורגו דהא שלא בכוונה או שלא בהתראה ודאי ליכא גמר דין, ולשון הרמב"ם בהלכות רוצח (פ"א ה"ה) וז"ל: רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לבית דין וידינוהו למיתה, שנאמר "ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט" (ל"ה י"ב), והוא הדין לכל מחויבי מיתת בית דין שעברו ועשו שאין ממיתין אותן עד שיגמר דינם בבית דין.

וכן הרלב"ג בפרושו על התורה (מסעי) כותב בהדיא דגם גואל הדם אינו יכול להרוג את הרוצח רק אחר שנתברר זה ונגמר הדין, ויליף זאת מהפסוק של ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה, וגם מהפסוק של לא יומת המכה עד עמדו לפני העדה. וכתב האורים ותומים (סימן ב' ס"ק ב') דמדברי הרמב"ם אלו חזינן להדיא שאין רשות ביד גואל הדם להרוג רק אחר שנגמר דינו בבית דין.

ואולם בקצות החושן (סימן ב') הקשה על דברי האורים ותומים: דהרי דעת רש"י בגמרא במסכת סנהדרין (דף מ"ה ע"ב ד"ה וגואל הדם) דאפילו בשוגג נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, אלא דלשיטת הרמב"ם הוא דבשוגג אין רשות ביד גואל הדם להרוג אלא דוקא במזיד, אך אפילו בשוגג שהוא

"גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו" (ל"ה י"ט)

ויש לחקור האם מותר לגואל הדם להרוג את הרוצח שרצח במזיד קודם שנגמר דינו בבית דין או דילמא מותר לו את הרוצח אף קודם שנגמר דינו.

הנה הרמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש (פרק א' הלכה ה') כתב: רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לבית דין וידינוהו למיתה, שנאמר "ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט" (ל"ה י"ב), והוא הדין לכל מחויבי מיתת בית דין שעברו ועשו שאין ממיתין אותן עד שיגמר דינם בבית דין.

וכן הרלב"ג בפרושו על התורה (מסעי) כותב בהדיא דגם גואל הדם אינו יכול להרוג את הרוצח רק אחר שנתברר זה ונגמר הדין, ויליף זאת מהפסוק של ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה, וגם מהפסוק של לא יומת המכה עד עמדו לפני העדה.

וכתב האורים ותומים (סימן ב' ס"ק ב') דמדברי הרמב"ם אלו חזינן להדיא שאין רשות ביד גואל הדם להרוג רק אחר שנגמר דינו בבית דין.

ואולם בקצות החושן (סימן ב') הקשה על דברי האורים ותומים: דהרי דעת רש"י בגמרא במסכת סנהדרין (דף מ"ה ע"ב ע"ב ד"ה וגואל הדם) דאפילו בשוגג נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, אלא דלשיטת הרמב"ם הוא דבשוגג אין רשות ביד גואל הדם להרוג אלא דוקא במזיד, אך אפילו בשוגג שהוא

11. מדוע הכהן גדול בעצמו לא מספק מזון לרוצחים אלא רק האמא של הכהן הגדול?

כתב רבנו יוסף חיים זיע"א הבן איש חי בספרו בן יהודע על מסכת מכות (שם) וז"ל: למה לא יספיקו להם הכהונים עצמן, ואם משום דנשים לבם רך למה לא יספיקו להם הכהונים עצמן, ואם משום דנשים לבם רך – למה לא יספיקו להם נשותיהן של כהנים? ונ"ל בס"ד דכהונים גדולים עצמן איכא זילותא לגביהו – שיהיו חוששים לקללה של זה הרוצח, ואפילו אם ירצו להספיק לא יניחום הב"ד וכל ישראל, דזילותא גדולה היא זו לכל ישראל, דאיך הכהן הגדול אשר הוא מאורן של ישראל וכל כפרתם תלויה בו ובתפלתו, יהיה

"והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וישב בה עד מות הכהן הגדול" (ל"ה כ"ה).

והנה אמרינן בגמרא במסכת מכות (דף י"א ע"א): אמותיהן של כהנים (גדולים) מספקות להם (לרוצחים) מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו.

ויש להבין מה העניין המיוחד שדווקא אמותיהם של הכהנים מספקות צורכי הרוצחים, מדוע הכהנים גדולים בעצמם ונשותיהם לא ספיקו מזון וכסות לרוצחים?

האם אשתו של הכהן גדול יכולה לספק מזון לרוצחים?

מזונם, יסברו שהיא מתה, אבל לא יצאו מעיר מקלט עד מות הכהן גדול. ולכן רק אמו של הכהן הגדול מפרנסת את הרוצחים ולא הכהן הגדול עצמו.

הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ה ה"ז) כתב: דביתו של הכהן גדול בירושלים ואינו זו משם, ועפ"י ביאר הגר"א אלברט זצ"ל בספרו ברכת אברהם (פרשת אמור) דלכך

הכהן גדול עצמו אינו מפרנס את הרוצחים – משום שאינו יכול לצאת מירושלים ולבוא לעיר מקלט, ומשום כך רק אמו מפרנסת את הרוצחים.

ועוד יש להבין, מדוע דווקא אמותיהם של כהנים היו מספקות כסות ומזון לרוצחים, ולא האבות של הכהנים?

בפירוש הון עשיר על המשניות במסכת מכות (פרק מ"ו) כתב וז"ל: משום ידי נשים רחמניות ומתפחדות יותר מן האנשים – קתני אמותיהן, ועוד כי מפני צניעותן וכיסוי שערן גורמין לבניהם להיות כהנים גדולים, כדאשכחן במעשה דקמחית לפיכך הן הנה החסות עליהם.

התפארת ישראל על מסכת מכות (שם) ביאר: דהנה כתב הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ד ה"כ) שמשמת הכהן גדול מעמידין את בנו תחתיו, והלכך מסתמא אביו של הכהן גדול נפטר כבר, ולכך רק אמותיהם של הכהנים היו מספקות מזון לרוצחים.

הגאון רבי ליטש רוזנבוים זצ"ל תלמידו של החת"ס כתב בספרו בעליל לארץ על מסכת מכות (דף יא ע"א) דבגמרא איתא טעם נוסף לכך שאמותיהם של כהנים מספקות להם מזון: "ואיכא דאמרי כדי שהרוצחים יתפללו על בניהם שלא ימותו". והנה המתפלל על אדם – הרי הוא צריך להזכיר את שם אמו, ומקור הדברים הם בדברי הזוהר הקדוש (פרשת לך שם אמו, וילך) ולכך דווקא האימהות סיפקו מזון, כדי שהרוצחים יכירו אותם בשמותם וכך יתפללו כראוי על בניהם.

12. כמה רוצחים בשגגה היו במשך מסע בני ישראל במדבר? הוכח מפרשת השבוע!

הגדול ביום כפור בקודש הקדשים על שלושת העבירות החמורות שלא יכשלו עם ישראל בגילוי עריות עבודה זרה ובשפיכת דמים, והיה בידו לבטלם בתפלתו, ונראה הטעם שבידו לבטלם מפני שהכה עמוד התפלה ולא התפלל על כך, על נקנס למות בשנה ההוא. הרי כתב שביד הכהן הגדול לבטל בתפלתו רוצח בשגגה ואם אירע שפיכות דמים סימן שלא התפלל.

הנה בתרגום יונתן כאן כתב שכשמת אהרן בכה משה ואמר לי "וה' עליו אהרן עמוד תפלתם של ישראל". וילפי זה נראה שאהרן שהיה עמוד תפלתם של ישראל בוודאי התפלל שלא יארע שפיכות דמים בשוגג ותפלתו הועילה שלא יהיה רוצח נפש בשוגג בימי חייו.

13. האם ניתן לפסוק הלכה על סמך תשובה מאליהו הנביא או שניתנה משמים באמצעות חלום? הוכח מפרשת השבוע!

פירוש אחר, ויאמר הנביא אמר לי ה' כי פירושי הוא הנכון אין שומעין לו, אלא אפילו אלף נביאים שכולם כאלוהו ואלישע פירשו איזה פירוש, ואלף חכמים וחכם פירשו היפך אותו הפירוש "אחרי רבים להטות", ועושים כדברי האלף חכמים וחכם, לא כדברי האלף נביאים המופלגים, וכך אומרים חז"ל האלוקים אלו אמרה לי יהושע בן נון בפומיה לא הוזה ציתנא ליה ולא שמענא מניה, ואמרו עוד אם יבוא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו, בסנדל אין שומעין לו. כוונתם בכך שאין תוספת וגרעון בתורה מצד הנבואה בשום פנים. וכן אם אמר הנביא שה' אמר לו כי הפסק במצווה פלונית כך, ושדינו

חושש לתפלתו של זה הרוצח המאוס פן ימיתנו בתפלתו, ויהיה נצרך לפייסו בעבור זאת בהספקה של מחיה וכסות. על כן, אפילו אם ירצה הכהן הגדול להספיק לא יניחוהו הסנהדרין וכל ישראל, שכולם מתייקרים בו, ועל כן אם תרצה אשתו להספיק מוחין בידה, כי מה שתעשה אשתו כאלו הוא עשה, ומכיסו לוקחת, אבל אמו אין מוחין בידה, כי אומרים העולם נשים דעתן קלה ולבם רך מאד ועושין כן שלא לצורך". כיצד מונעים מהרמאים לבוא לעיר מקלט? עוד כתב הבן איש חי לבאר בשם "חכמי אשכנז", דאם הכהן גדול בעצמו היה מספק צורכי הרוצחים, אזי יתכן שיבואו רמאים הרוצים להתפרנס חינם, והיו מסגירים עצמם לעיר מקלט ואומרים שהרגו בשוגג. וכמו שכתב מהרש"א שאדם גולה לעיר מקלט עפ"י עדות עצמו, והיו נהנים ברמאות מלחמו של הכהן גדול, וחושבים שכשימות הכהן הגדול ישובו לביתם. אבל כעת, שאמם של הכהן גדול מפרנסת את הרוצחים, הרמאים יפחדו להגיע לעיר מקלט – שמא תמות אמו של הכהן גדול מוקדם, ואז יאלצו להישאר בעיר מקלט זמן רב עד שהכהן גדול ימות. ובכדי למנוע רמאות זו, לכך דווקא האימהות מפרנסות את הרוצחים ולא הכהנים עצמם.

בספר פנים יפות (עה"ת) כתב שבדרך כלל היו מעלימים מהכהן גדול שיש רוצחים בשוגג, בכדי שלא תחלש דעתו שמא הדבר ארע מחמת שלא התפלל כראוי על דורו. ורק לאמו של הכהן היו מספרים, ולכך רק היא שידעה הייתה הולכת לספק צורכי הרוצחים!

בכתבי יד של הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל שלוקטו בספר משנת אריה על המשניות במסכת מכות (שם) כתב טעם נפלא לכך שהכהן גדול עצמו לא היה מפרנס את הרוצחים: אם אכן הכהן גדול היה מפרנס את הרוצחים, הרי אצל הכהן גדול שייך מאד שהוא טרוד בעבודת הקודש – ומחמת כן ישכח לשלוח אוכל לרוצחים, והרוצחים שלא יקבלו את לחמם – יחשבו שהכהן גדול מת ולכן לא שלח. ויצאו מהעיר מקלט, וגואל הדם יהרגם, ונמצא הכהן גדול גורם לשפיכות דמים מיותרת. משא"כ אם אמו של הכהן הגדול תשכח לתת להם

"כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (לה כח)

המשך חכמה (כ כט) כתב: שבמיטת אהרן, כתוב "ויבכו את אהרן וכו' כל בית ישראל". פירוש, הכתוב מספר לנו בזה שלא היה כל הארבעים שנה רוצח נפש בשוגג שהיה נגלה למחנה לויה, [כדאמרינן בגמרא במסכת מכות (דף יב ע"ב) להיכן מגלין במדבר – למחנה לויה] והיה נפרד מביתו וממשפחתו. שאם היה, הלא חזרו במיתת אהרן – "מות הכהן הגדול", והיה להם לשמות.

בספר רינת יצחק (לרא"י סורוצקין זצ"ל) מבאר את הטעם שכל הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה רוצח בשוגג, דהתרגום יונתן בן עוזיאל (כה לה) ביאר הטעם שישב הרוצח בעיר מקלט עד מות הכהן הגדול בגלל שלא התפלל הכהן

13. האם ניתן לפסוק הלכה על סמך תשובה מאליהו הנביא או שניתנה משמים באמצעות חלום? הוכח מפרשת השבוע!

"אלה המצוות והמשפטים אשר ציווה ה' ביד משה" (לו יג). ואמרינן בגמרא במסכת שבת (דף ק"ד ע"א): אלה המצוות – שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה.

ויש לדון האם ניתן לפסוק הלכה על סמך תשובה מאליהו הנביא זכור לטוב, או שהתשובה ניתנה משמים באמצעות חלום?

והנה כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות וז"ל: ובזה בלבד נבדל הנביא משאר בני אדם בתורה, אבל בעיון ובדין ובחקירה בדיני התורה הרי הוא כשאר החכמים הדומים לו שאינם נביאים. ואם יפרש איזה פירוש, ויפרש מי שאינו נביא

של פלוני הוא הנכון, הרי אותו הנביא נהרג לפי שהוא נביא שקר כמו שביארנו, לפי שאין תורה אחרי השליח הראשון ואין תוספת ואין גרעון, לא בשמים היא, ולא המחננו ה' אל הנביאים אלא המחננו אל החכמים בעלי הדין. לא אמר "ובאת אל הנביא", אלא אמר "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט. וכן כתב הרמב"ם גם במשנה תורה בהלכות יסודי התורה (פרק ט הלכה ד).

והנה הכסף משנה בהלכות יסודי התורה (פ"ט ה"ד) כתב וז"ל: אבל קשה לי דאמר בגמרא במסכת יבמות דיצתה בת קול לומר דהלכה כבית הלל וקיי"ל הכי בכל דוכתא והתוספות (שם) ובפרק הזהב נתנו טעם לדבר ואינו עולה כפי דעת רבינו וצ"ע.

והנה המהר"ם בן חביב בספרו תוספת יום הכיפורים הקשה על דברי הרמב"ם מגמרא מפורשת במסכת יומא (דף ע"ה ע"א) העוסקת במעלותיו של המן שאכלו אבותינו במדבר וז"ל: תניא אידך: "גד" - שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון (רש"י): לפי שנאמר "וימודו בעומר", בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מוצא עומר לגולגולת, ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שכן תשעה לראשון הוא, ואם בבית האחרון בידוע שכן האחרון הוא. תניא, רבי יוסי אומר: כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין, כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין. כיצד? שנים שבאו לפני משה לדין, זה אומר עבדי גנבת, וזה אומר אתה מכרתו לי, אמר להם משה "לבוקר משפט" (ירמיה כא, יב), למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון - בידוע שזה גנבו, אם נמצא עומרו בבית רבו שני - בידוע שזה מכרו לו. וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין, זה אומר היא סרחה עלי, והיא אומרת הוא סרח עלי (ותובעת

כתובתה - רש"י), אמר להם משה "לבקר משפט", למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה - בידוע שהיא סרחה עליו, נמצא עומרה בבית אביה - בידוע שהוא סרח עליה.

והקשה מהר"ם בן חביב שתי קושיות: חדא: כיצד מותר להורות הלכה על פי גילויים שמימיים כדוגמת המן, הרי "לא בשמים היא"? וכן קשה: ההכרעה על אותו תינוק בנו של מי הוא הינה משמעותית לכמה הלכות בדיני נפשות, כגון מכה אביו או בועל קרובת אביו, ואם כן היאך ניתן לפסוק ולהכריע דין על פי נביא, הרי צריך עדים שיעידו שאותו אדם הרג את הנפש, וכשם שאין סומכים על עד אחד ושאר מיני ראיות אלא "על פי שנים עדים... יומת המת" (דברים יז, ו) - כך אין לסמוך על נבואה בכדי להרוג אדם.

והנה מצינו באחרונים כמה תירוצים על הקושיה הראשונה (כיצד סמך משה על גילוי שמימי כדוגמת המן להכרעת ההלכה):

רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו בן יהוידע על מסכת יומא (דף ע"ה ע"א) כתב: יש מי שתירץ שהיות ועם ישראל הכיר בכוח הנבואה של משה רבנו ע"ה, לכן קיבלוהו עליהם כדיין, וכמו שאדם יכול לקבל על עצמו ראיות שאינן קבילות בבי"ד כעדות קרובים או פסולים כדאמרינן במשנה במסכת סנהדרין (דף כד ע"א) כך הוא רשאי לקבל את נאמנותם של גילויים שמימיים כנבואה או כמו המן.

רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו בן יהוידע (שם ד"ה זה אומר עבדי גנבת) מבאר עוד: שמשה רבנו הכריע את הדין מדעתו לפי כללי הפסיקה הרגילים, אלא שהשתמש במן לאחר מכן בכדי להסיר פקפוקים, לעז וחששות שמא טעה (תוספת יו"כ שם). כמובן שהסבר זה מצמצם את המשמעות הפשוטה של דברי הגמרא, שאף ספק גמור שלא היה לו הכרעה בבי"ד היה מתברר באמצעות המן.

ביאור הטעם שאין ללמוד הלכה מדברי נביא

רש"י (ויקרא כד, י) בפרשת המגדף: ויצא בן אשה ישראלית. מהיכן יצא?... ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב. בא ליטע אוהלו בתוך מחנה דן, אמרו לו מה טיבך לכאן, אמר להם מבנות דן אני. אמרו לו: "איש על דגלו באותות לבית אבותם" כתיב (במדבר ב, ב). נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב, עמד וגידף.

מגדף זה נולד לשלומית בת דברי מנוגש מצרי שנתן בה את עיניו, ובלילה הוציא את בעלה מביתו, וחזר [הנוגש] ובא עליה בחושבה שהוא בעלה (רש"י שמות ב, יא). לימים, בא הנוגד מבואה זו ליטע אוהלו במחנה דן, אך לא ניתן לו הדבר מחמת שאביו מצרי היה.

והקשה החת"ס: יש לעיין מהיכן ידע משה שהלה הוא בן איש מצרי, הרי "רוב בעילות אחר הבעל" והכי אמרינן בגמרא במסכת סוטה (דף כז ע"א) וכן בגמרא במסכת חולין (דף יא ע"ב) (ועי' בב"ש סימן ד ס"ק כו שהוא אפילו באשה פרוצה), ובעלה של שלומית ישראל כשר היה, ואם כן הוולד הולך אחר האב! ומכאן שמשה ידע זאת ברוח הקודש, ויכול היה לפסוק על פי רוח הקודש, וכנ"ל.

ואולם המהרי"ץ חיות (תורת הנביאים עמוד קפה) השיב על ראייה זו שהרי המדובר על בירור מציאותי, ובזה ניתן להסתמך על נבואה כמו שניתן להסתמך על המן לקבוע אם העבד הוא של ראובן או של שמעון (וכנ"ל).

ויש להוסיף, דהנה מצינו נקודה נוספת במעשה המקושש, ממנה ניתן לדון על הנעשה בבית דינו של משה רבנו, שכן בתרגום יונתן (שם פס' לב) כתוב: והווי בני ישראל שריין במדברא, גזירת שבתא אשתמודע להון ברם קנסא דשבתא לא אשתמודע להון. קם גברא מדבית יוסף אמר במימרה 'איזיל ואתלוש קיסין ביומא דשבתא ויחמוון יתי סהדיא וייתנון למשה ומשה יתבע אולפן מן קדם ה' וידון יתי ובכן אשתמודע

ניתן לבאר כלל זה על פי דבריו של רבנו עובדיה ספורנו ז"ל בפירושו לתורה (דברים לד, י) "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" וז"ל: לא הגיע שום נביא למדרגת נבואתו. ובה התבאר שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, על דרך אומרם (עדות פ"א מ"ה) "אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חברו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמניין".

בדבריו של הספורנו מבואר שטעם הדין שאין נביא יכול לחדש בתורה דבר הוא מפני שמה שהיה הגדול שבנביאים, ואין נביא קטן ממנו יכול לחלוק ולהשיג על דבריו. לפי טעם זה מובן שמה רבנו עצמו יכול היה לפסוק על פי גילויים שמימיים כנבואה, רוח הקודש וכיו"ב, והכלל "לא בשמים היא" חל רק לאחר שנחתמה התורה בהתעלות משה רבנו ע"ה למרום, אבל כל זמן שזכתה תבל שיתהלך בה איש האלוקים - הכל ניתן משמים, ואין לדמות מצב זה לשום בי"ד מאוחר יותר.

החת"ס (שם ד"ה ויש כאן מקום) כתב טעם נוסף להבחנה בין משה רבנו ע"ה לבין כל שאר הנביאים וז"ל: הא דלא בשמים היא ושאלו הנביא רשאי לחדש דבר מעתה הוא יסוד ושורש כל התורה כולה, דאי לאו הכי אין כאן תורה כלל, דהרי כבר היה לעולמים... דאמר ההוא מינא מיומא דגליתון מארעכון אתנטלו אורייתא דמשה ואתיהיב אורייתא אחרייתא... ואפשר יעשה אותות ומופתים ע"י תחבולות וכישוף... ואפילו אם לא נאמין כן בכללות התורה מ"מ אין שום מצוה שתישאר במתכונתה, כל אחד יאמר חלמתי חלום שחלב זה אסור וזה מותר וזה יאמר כך וזה כך ותפוג תורה. על כן כללא כייל הקב"ה שאין הנביא רשאי לחדש שום מצוה מהישנות... ומשום הכי אין זה נוהג אלא אחר מיתת משה רבנו ע"ה, אבל [אצל] משה רבנו ע"ה בעצמו לא היה שייך חשש זה...

החת"ס (שם ד"ה ומש"ה) מביא ראייה ליסוד זה, שמה רבנו ע"ה עצמו רשאי היה לדון אף ע"י נבואה ורוח הקודש, מדברי

גם לנשמה מגיע אוכל

חקירות הגות
מחשבה חידודים
ואקטואליה
על פי סדר
פרשיות השבוע

אמירה נעימה על הודע בדין אחד כהלכה, צייתנין לה, ועד ממחר דקיי"ל כבית הלל משום בת קול וככל אשר דיברנו...

אי נמי אפשר לומר דגם הראב"ד ורבינו יעקב הנזכר הן הן יודו לדברי הרמב"ם דאם נביא נביא בשם ה' דסברת פלוני אמת בא האות כי הוא נביא השקר וייהרג דלא בשמים היא, דלא הרשנו הקב"ה ללמוד מן

הנביאים אלא מן החכמים כמ"ש ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט. אמנם בדבר שנחלקו בזמן הסנהדרין ועמדו במחלוקתם ואין מכריע ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, בזה אם יבוא בת קול או רוח הקודש לומר שסברת פלוני אמת צייתנין לה מאחר דסנהדרין והשופטים לא יכלו להסכים בדבר ויש פנים הנראים לכאן ולכאן, והבת קול הוא כהלכה, דקודם הבת קול ידענו טעם סברא זו, וכי מדלית הכרעת הכהנים והשופטים דאין מכרע בזה שומעין לבת קול ורוח הקודש שאמר כהלכה... דשאני מחלוקת בית הלל כי איש אין בארץ להכריע, ובכהאי גוונא לא אמרה הרמב"ם, וכל שכן בזמן הרבנים אחר הגאונים כי הן בעוון חלף הלך סדר לימוד תנאי ואמוראי ורבנן סבוראי נחמד למראה יאה ויאה שהיו לומדים בקיבוץ גדול ונורא למאות ולאלפים וחכמי ישראל אבדורי אבדור על ארבע כנפות, דליכא תו ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט. אז כאשר שמייס לו זכו והופיע רוח הקודש על גדול הדור, איהו גופיה שפיר שומעניה אזניו תשמענה כאשר יורו משמים, וכל אשר נגע אלהים בלבו באלו אמרו לסמוך מאחר דאין בידינו כחכמי הדור להכריע. ולכן רבנו החיד"א זיע"א אומר שאפשר לפסוק הלכה כמו שו"ת מן השמים, מכיוון שבימינו אין מחלוקות שיכולות להתברר בבית דין.

ואולם מרן הרש"ל צ"ח הגר"ע יוסף זיע"א בספרו שו"ת יביע אומר (חלק א' או"ח סימן מ"א) חולק על רבנו החיד"א זיע"א וס"ל שניתן לחלוק על הספר הזה, והוא אכן פוסק שנשים לא מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמן וז"ל: ונראה לפע"ד שיש חילוק גדול בין מתנבא בשם ה' דרך נבואה, דבהא הוא דאמרינן שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, לחולם חלום, שאינו אלא אחד מששים בנבואה (ברכות נז:), ומש"ה אין איסור זה נוהג בחלום, שאינו תוקע עצמו לדבר הלכה, להכריח להאמין בו כנבואה, אלא כגילוי מילתא בעלמא, וכל מי שאינו רוצה לסמוך עליו הרשות בידו, ולא הוי כמוותר על דברי נביא. משא"כ נביא המתנבא בשם ה', שאסור לעבור על דבריו, ע"ז אמרו שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, אחר נבואת משה רבינו, ומתוך החומר שהחמרנו בסופו, הקלנו בתחילתו שלא לשמוע אליו בדבר הלכה.

...והשתא אתי שפיר מה שהיה שואל מהר"י ממרויש מן השמים, דסמכא דעתיה דמר ע"ד החלום. [ואין איסור בזה, כיון שאין הכרח לקבל דברי החלום]. וכדאשכחן כה"ג בבית יוסף (סימן תרנ"א) בשם מהר"ם ריקאנטי (פרי אמור) שכתב: נתאכסן אצלי חסיד אחד בליל יו"ט דסוכות, וראיתי בחלום שהיה כותב השם יו"ד ה"א וא"ו, והיה מרחיק ה"א אחרונה מן הגי' אותיות הראשונות. ואמרת לו מה זה עשית, והשיב כך נוהגים במקומנו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם, ואשתומם כשעה חדא באין מבין. למחר בעת נטילת הלולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג, והבנתי פתרון חלומי וחזר בו... ומי"מ אין כאן דבר שיחייב כנבואה ממש. ולכן אין שום חיוב לקבל כל מה שיכתוב בשו"ת מן השמים.

ולפי"ז יש לתמוה עמ"ש רבנו החיד"א זיע"א בשו"ת יוסף אומץ (סימן פב), שנראה ודאי שאילו שלטו מאור עיני קדשו של מרן, בתשובת רבינו מהר"י ממרויש, שיש לנשים לברך,

קנסא לכל בית ישראל. ואשכחו סהדא ית גברא כד תליש ועקר קיסין ביומא דשבתא. ועל פי דברי התרגום (וכן הוא בחז"ל) שהמקושש כוונתו הייתה לשם שמים.

החת"ס בספרו תורת משה (פרשת פינחס) מבאר את דברי בנות צלפחד "אבינו מת במדבר, והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, כי בחטאו מת, ובנים לא היו לו. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן, תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו" (במדבר כז, ג-ד), על פי דברי חז"ל שהמקושש הוא צלפחד (שבת צו, ב) וכוונתו לשם שמים הייתה בכדי לחזק את שמירת השבת, וראוי לו "נחלה בלא מצרים" (עיין בגמרא שבת דף קי"ח ע"ב) ולפיכך תמהו בנותיו: היאך יגרע שמו מנחלתו?

וכמובן, שהדברים מעוררים תמיהה רבתי: וכי מותר לאדם לעשות איסור דאורייתא ולחלל שבת בכדי ללמד מהו העונש על חילול שבת? וכיצד מזכירים אותו לשבח בזמן שעשה עבירה כה חמורה?

ותירץ מהרש"א (ח"א ב"ב קיט, א) שהיות והמקושש לא היה צריך לעצים, אלא שאסף אותם רק כדי לגלות את דינו של המחלל שבת, נמצא שאין כאן איסור דאורייתא שהרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, כחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שפטור (שבת עג, א). אך היות והעדים חשבו שהוא קושש עצים בגלל שהיה צריך להם דנו אותו למיתה, וכוונותיו הם בבחינת "דברים שבלב" שאין מתחשבים בהם בבי"ד (עי' קידושין מט, ב).

והוסיף בספר מרגליות הים על מסכת סנהדרין (דף ע"ח ע"ב אות ד) שלפי"ז יש לבאר את הפסוק: "וירגמו אותו באבנים וימות כאשר צווה ה' את משה", שלכאורה היה צריך לכתוב "וירגמו אותו באבנים כאשר צווה ה'... וימות", שמשה היה מפקפק שאולי אין להמיתו בסקילה, כיוון שידע מצפוני לבו הטהור של צלפחד, וכשגזרה החכמה העליונה לעשות אות לדורות הבאים שעייני בשר להם ולמראה עיניים ישפטו, הדגישה התורה שבמותו קיים ציווי ה', "וימות כאשר צווה ה' את משה".

לכאורה, כל השאלה הזו היא לא רלוונטית, כי אנחנו לא זוכים להתגלות של בת קול בכל יום, אבל האמת היא שיש נפק"מ מעניינת לזה.

במאה ה-13 התפרסם ספר, שנכתב כנראה ע"י אחד מבעלי התוספות בשם ר' יעקב ממרויש, ושמו: שאלות ותשובות מן השמים. בספר הזה מתאר המחבר גילויים שהיו לו, ועל פיהם כתב ספר הלכה. חלק מההלכות שהוא מביא שנויות במחלוקת פוסקים, והשאלה היא האם גילוי כזה יכול להעלות ולהוריד בשיקולי פסיקת ההלכה.

רבנו החיד"א זיע"א בספרו שו"ת יוסף אומץ (סימן פב) דן בשאלת ברכה של נשים על מצוות לולב, וכותב שבגלל שבשו"ת מן השמים פסקו שיברכו, כך יש לנהוג. וז"ל: ולענין הלכה אני הדל מעת שראיתי מה שהשיבו מן השמים לרבינו יעקב ממרויש כמו שהבאתי בספר הקטן ברכי יוסף (סימן תרנ"ד אות ב') נהגתי לומר לנשים שיברכו על הלולב. וכמנהג קדום שהיו נוהגות הנשים בעיה"ק ירושלם ת"ו. והגם דמרן ז"ל פסק שלא יברכו. נראה ודאי דאילו מרן ז"ל שלטו מאור עיניו הקדושים בתשובות רבנו יעקב ממרויש דמשמיה מיהב יחבי כח לברך לנשים, ודאי כך היה פוסק ומנהיג. ובכי הא לא שייך לא בשמים היא, דכיון דיש הרבה גדולים בפוסקים דסבירא להו דיברכו אהני לן לפסוק כמותם, כיון דאית לן סיעתא דשמיא.

החיד"א בספרו שם הגדולים (מערכת גדולים אות י') את שיטתו מדוע ניתן לפסוק כ' יעקב ממרויש למרות שמדובר בפסיקה שמבוססת על גילויים מהשמיים וז"ל: הנה נכון לומר כדשנין דסברי דלא כהרמב"ם דאם משמיה מיהב יחבי

וסיעתו, שבוודאי לא היה משגיח מרן בד' מהר"י ממרויש ז"ל. והשערת החיד"א בזה לפע"ד רחוקה מאד. ... והנכון לפע"ד שאין ענין שו"ת מן השמים, למ"ש הרמב"ם, וכמשי"כ לעיל, שמהר"י ממרויש היה אומר כן בשם בעל החלום, ואין חלום בלא דברים בטלים וכו', והחלומות שווא ידברו. (אלא שבמקום שנהגו לברך, יוכלו לעשות סמך למנהגם ע"פ זה, ותו לא מידל). ואסמכתא בעלמא הוא, ולכן אין בזה החומרא של המתנבא בשם ה', וזהו הטעם שנהגו הרבה דברים דלא כוותיה, וכמבואר לעיל, ולא חששו מעולם לשנות מנהגינו עפ"ד שו"ת מן השמים. וכן יש דברים שהכריע דלא כמנהג אשכנז, כגון מה שהכריע מהר"י ממרויש (בסימן ב) כדעת הר"י שאין לברך על תפילין של ראש כלל אא"כ שח, והם נוהגים לברך, ולא חששו לדברי מהר"י ממרויש, ואע"פ ששם היה כדאי להחמיר יותר מבנ"ד, דהא ספק ברכות להקל, ושב ואל תעשה עדיף, ואפ"ה לא חששו לזה, שאין הכרח לפסוק כדברי מהר"י ממרויש אלא כשהדברים נכונים בטעמן מצד עצמן.

ודאי כך היה פוסק ומנהיג. ע"ש. דמנ"ל ודאות זו, והרי לרמב"ם הו' כנביאות שקר, ואין לשמוע אל הנביא או אל חולם החלום ההוא. וכן נראה דעת הרמב"ן שלא חשש למ"ש הראב"ד שהופיעה רוח"ק על מדרשו. וכמ"ש החיד"א לחד שינויא. וממילא הרי ידוע דמרן ז"ל נוטה תמיד אחר הרמב"ם. וא"כ מי לידינו יתקע שהיה פוסק כד' מהר"י ממרויש, ועוזב דרכו דרך הקדש ללכת אחרי הרמב"ם, ולא יחוש לאיסור ברכה לבטלה, דלדעתו ז"ל בשו"ע (סימן רטו) הו' מדאורייתא. ומכ"ש שראינו למרן ז"ל (בס' תרמו) בדין ההדס שנקטם ראשו, שכי' הראב"ד הנ"ל שהופיעה רוח"ק בבית מדרשו, ופסל ההדס שנקטם ראשו, דלא כהרמב"ם. ומרן פסק שהוא כשר כדברי הרמב"ם, ולא נרתע מפני הופעת רוח"ק שבבית מדרשו של הראב"ד, ואפי' להחמיר, ובספקא דאורייתא כגון ביו"ט ראשון, ק"ו כאן שהברכות כולם מדרבנן ואינם מעכבות, ומכ"ש לנשים שאינם מצוות, ויש לחוש להחמיר דהוי ברכה לבטלה לדעת הרמב"ם

14. אדם קיבל שבת מוקדם האם יכול לבטל את קבלת השבת? הוכח מפרשת השבוע!
15. האם בחור צעיר שאינו נשוי יכול לעשות התרת נדרים? הוכח מפרשת השבוע!
16. המדיר את חברו בהנאה, האם מותר לתת לו צדקה? הוכח מפרשת השבוע!
17. האם יש התרה לנדר הקדש וצדקה? הוכח מפרשת השבוע!
18. אדם שנדר צדקה האם זה נחשב כמו הקדש? הוכח מפרשת השבוע!
19. הנודר לתת צדקה לעני מסוים ורוצה לתת את כספי הצדקה לעני אחר האם מותר לחזור בו? הוכח מפרשת השבוע!
20. אדם שנדר כסף לצדקה ונהיה עני האם יכול לעכב המעות אצלו עד שירווח? הוכח מפרשת השבוע!
21. אורחים שנדרו נדרים ונדבות לבית הכנסת ובעל השמחה רוצה לשלם את הנדרים הללו האם האורחים נפטרו מלשלם את מה שנדרו?
22. קיבל על עצמו ללמוד משניות עבור נפטר האם יכול להיעזר באדם אחר שילמד עבורו? הוכח מפרשת השבוע!
23. הבטחת ממתקים לקטן האם יש בזה משום נדרי צדקה? הוכח מפרשת השבוע!
24. נדר ללמוד כל לילה עד שעה מסוימת כאשר מזיזים את השעון עד מתי הוא צריך ללמוד? הוכח מפרשת השבוע!
25. מדוע נענש משה רבנו שחכמתו הסתלקה ממנו בגלל שכעס על פקודי החיל, והרי כדין כעס עליהם?
26. גואל הדם הנמצא בסכסוך ושונא את הרוצח לפני הרציחה האם מותר לו להרוג את הרוצח? הוכח מפרשת השבוע!
27. רוצח שהיה חייב ללכת לערי מקלט האם היה חייב לשלם דמי שכירות על הדירה? הוכח מפרשת השבוע!
28. אשה שהולכת לגלות מפני שרצחה בשוגג האם בעלה חייב ללכת איתה? הוכח מפרשת השבוע!
29. מדוע ההורג בשוגג צריך לקבל כזה עונש חמור כמו גלות הרי הוא שוגג? הוכח מפרשת השבוע!
30. מדוע תלמיד שגלה מגלין את רבו עמו לעיר מקלט הרי גלות זה עבור הורג נפש בשגגה? הוכח מפרשת השבוע!
31. האם יהיה שייך לרצוח בימות המשיח? הוכח מפרשת השבוע!

"גם לנשמה מגיע אוכל" השאלה היא – מי ישים את זה על השולחן?

סדרת הספרים שתפתח לבכם ותשביע את נשמתכם – יוצאת לאור!

בקרוב בעז"ה תושלם סדרת הספרים הייחודית

"גם לנשמה מגיע אוכל"

חמישה כרכים מעוררי עומק על התורה, ושלושה כרכים מלאי טעם על המועדים, העוסקים בשאלות, רעיונות, פנינים וחקירות המוגשים בשפה חיה, עם עומק ודיוק הלכתי. כעת – זו ההזדמנות שלך להיות שותף בהוצאת הסדרה ולהיות שותף בזיכוי הרבים! ניתן להקדיש: מהדורה שלמה כרך בודד פרשת שבוע לפי תאריך היארצייט להנצחת קרוביכם, או להצלחה שלום בית, זש"ק...

לפרטים הרב יוסף ויצמן: 052-8144488

גם לנשמה מגיע אוכל

חקירות הגות
מחשבה חידודים
ואקטואליה
על פי סדר
פרשיות השבוע